

Možnosti zmiernenia rizík spojených s výkyvmi cien potravín a poľnohospodárskych produktov*Mitigation risk options linked to foodstuff and agricultural products price volatility*

Výrazné kolísanie cien, ktoré neodráža základné trhové princípy, vytvára neistotu a zvyšuje riziko pre prvovýrobcov, obchodníkov, spotrebiteľov aj vlády. Od začiatku 90. rokov 20. storočia ceny poľnohospodárskych produktov značne kolíšu a príčin je niekoľko, napr. meniaci sa produkcia z dôvodu prírodných otrasov (extrémnych vplyvov počasia, nadmerného výskytu škodcov), pomerne nízka pružnosť dopytu a pomalšie reagovanie poľnohospodárskej produkcie na cenové zmeny.

Rast a kolísanie cien poľnohospodárskych komodít ovplyvňuje mnoho faktorov a preto je potrebné použiť kombináciu strategických odoziev, ktoré obnovia dôveru v trh, predídu panickému správaniu a špekuláciám zo strany účastníkov trhu. Odporúčanou stratégiou je zníženie neistoty na trhu a vyrovnanie extrémnych cenových odchýlok. Očakávania o cenách poľnohospodárskych produktov a potravinárskych výrobkov sú formované hodnovernými a aktuálnymi informáciami o ponuke, dopyte, stave zásob alebo o dostupnosti produktov na export, ktoré majú účastníci trhu k dispozícii. Lepšie a presnejšie informácie o trhoch, prístup k analýzam o svetovom a lokálnych trhoch, systematické a frekventovanejšie monitorovanie stavu plodín, krátkodobé odhady produkcie, meteorologické údaje, medzinárodná výmena informácií môžu znížiť výskyt a rozsah prudkého zvýšenia cien.

Rezervné zásoby

V minulých rokoch sa na zmiernenie cenových výkyvov používal s obmedzeným úspechom mechanizmus rezervných zásob. Vyžadoval značné verejné finančné prostriedky a efektívnejšie fungoval pri tlmení klesajúcich cien poľnohospodárskych produktov. V prípadoch prudkého cenového nárastu určitej poľnohospodárskej komodity, skladovacie agentúry uvoľňovali na trh nakúpené zásoby, ale po ich vyčerpaní nemali prostriedky na potlačenie ďalšieho cenového nárastu. Mechanizmus rezervných zásob bol v minulosti často krát vystavený náporu špekulantov, ktorí vykúpili všetky zásoby stabilizačnej agentúry, keď si uvedomili, že sú nedostatočné na udržanie nižšej cenovej hladiny.

Termínové (futures) trhy

Ponúkanie poľnohospodárskych produktov finančným investorom ako formy aktív, umožňuje poľnohospodárskym výrobcam zaistiť sa pred rizikom kolísania farmárskych cien v budúcom čase. Niektorí analytici však zdôrazňujú, že obrovské finančné sumy, ktoré sú investované do nákupu/predaja poľnohospodárskych produktov na termínových trhoch zosilňujú cenové pohyby do takého rozsahu, ktorý nie je možné vysvetliť základnými trhovými princípmi. Pre zlepšenie

fungovania termínových trhov musia regulačné inštitúcie prijať opatrenia ako napr. stanovenie limitov na skladované zásoby v burzových skladoch, ktoré sú vo vlastníctve neobchodných spoločností alebo stanovenie povinnosti reálnych dodávok poľnohospodárskych produktov do burzových skladov.

Medzinárodný obchod

K redukcii cenových výkyvov poľnohospodárskych produktov napomáha obmedzovanie obchodných a neobchodných bariér pri dovoze ako aj redukovanie exportných podpôr, zákazu obmedzení exportu v prípade nedostatku na niektorých regionálnych trhoch či pre potreby výroby biopalív. Zjednodušenie obchodnej výmeny poľnohospodárskych produktov a potravinárskych výrobkov vyrovnáva sezónne výkyvy a časové oneskorenie dodávok v regiónoch sveta.

Potravinový odpad

Vyváženie ponuky a dopytu po poľnohospodárskych produktoch a potravinách a tým príspevok k nižšej premenlivosti cien je potrebné predchádzať stratám v poľnohospodárskej prvovýrobe a redukovať potravinový odpad v spracovateľskom priemysle, v maloobchode, vo verejnom stravovaní a v domácnostiach.

Trhové mechanizmy

Veľké poľnohospodárske podniky sú schopnejšie zvládnuť cenové riziká prostredníctvom trhových nástrojov, napr. formou poistenia alebo vzájomnými dohodami prvovýrobcov o produkcii. Prospešné je poistenie voči katastrofickým udalostiam (napr. povodeň, ľadovec, požiar). V zahraničí sa v niektorých krajinách uplatňuje poistenie úrody na báze indexu počasia, t.j. farmárom sa vyplatí náhrada škody na úrode, ak teplota alebo zrážky prekročia stanovený prah. Index musí byť vo veľmi silnej väzbe na výnosy plodín v danom regióne a indikátory teploty a zrážok meria sieť lokálnych meteorologických staníc.

Zdroj: FAO, OECD

Ing. Ivan Masár